

Я.: Залежності від батьків не має, але для нього цінною є приналежність до роду. Чоловік більш самостійний по життю ніж я.

П.: Значить, він для вас служить підтримкою?

Я.: Так. Я хотіла намалювати дуб, але листки вийшли не дубові (рис. 2).

П.: Ви дуже залежні від сприятливих умов, на що вказує коріння дуба (рис. 2), підсніжник (рис. 2), переплетеність рослин (рис.1). З чим більше асоціюється ваша батьківська сім'я: з в'юнком (рис. 1) чи з дубом (рис. 2)? Може, дуб символізує вашу мрію мати міцну сім'ю?

Я.: Так. Моя батьківська сім'я не дуб, але і не в'юнок.

П.: Прагнення до сили проявляється в тому, щоб запобігти залежності від батьківської сім'ї, хоча коренева система дуба вказує на зв'язок з батьками (рис. 2).

Узагальнюючий науковий аналіз фрагменту психокорекційної роботи з протагоністом Я. Архетипна символіка рис. 1 та рис. 2 дає змогу прослідкувати провідну тенденцію до сили, яка суперечить тенденції до слабкості. Ці дві тенденції знаходять свої витoki через підтримку, а при її відсутності одна сторона настільки сильна, що підтримка зайва.

Символіка рис. 1 та рис. 2 вказує на залежність протагоніста Я. від батьківської сім'ї та ідентифікацію з батьками, що презентується з допомогою таких символів як дорога (рис. 1), земля (рис. 1), коріння в'юнка (рис.2), коріння дуба (рис. 2) та ін.

Провідний механізм захисної системи – тенденція до сили, у протагоніста Я полягає в тому, щоб знівелювати залежність від батьківської сім'ї, а тенденція до слабкості – у зв'язку з батьками, про що засвідчують архетипні символи рис. 1 та рис. 2.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Як бачимо, проблема інтерпретації символів у малюнках є дуже складною і не однозначною, що потребує більш глибокого дослідження. Метод аналізу психомалюнків відповідає вимогам психодинамічного підходу: порційність, поступовість психологічної дії, побудова психодіагностичної гіпотези на основі багаторівневого аналізу особистісного матеріалу. Таким чином, метод аналізу тематичних психомалюнків є адекватним діагностичним інструментом вивчення глибинних характеристик психіки, оскільки несвідоме має активний характер, який виражений в прагненні бути об'єктивованим в свідомості через продукти діяльності. Психоаналіз тематичних психомалюнків дає цілісне уявлення про можливості поєднання психодіагностики та психокорекції з теорією і практикою.

Література

1. Теория и практика глубинной психокоррекции: Четвертая и Пятая Авт. Т – 33 школы академика НАПН Украины Т. С. Яценко / Сост. Андрущенко В. П., Глузман А. В. Изд-во НПУ имени М.П.Драгоманова, 2011. – 261 с.: ил.
2. Туз Л. Г. Интерпретація як засіб корекції поведінки учасників активного соціально-психологічного навчання : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Л. Г. Туз. – К., 2010. – 363 с.
3. Юнг К.Г. Отношение между Я и бессознательным. Собрание сочинений. Психология бессознательного/ Пер. с нем. – М., Канон, 1994. – 320 с.
4. Юнг К. Г. Человек и его символы / Под. ред. В. Зеленского. – СПб.: Б.С.К., 1996. – 454 с
5. Яценко Т.С., Кмит Я.М., Мошенская Л.В. Психоаналитическая интерпретация комплекса тематических психорисунков (глубинно-психологический аспект). М.: СИП РИА, 2000.
6. Яценко Т.С. Особливості внутрішньої динаміки психіки // Професійна освіта: педагогіка і психологія / Польсько-український журнал за ред. Т.Левовицького, І.Вільш, І.Зязюна, Н.Ничкало. – Ченстохова – Київ., 2003. – № IV. – С.137 – 152.

Резюме. В даній статті увага акцентується на психоаналитическій інтерпретації авторських рисунків і архетипної символіки по методу цілісного аналізу комплексу тематических психорисунків, которий разработан академиком НАПН Украины Т. С. Яценко.

Ключевые слова: коллективное бессознательное, психорисунки, архетипы.

Резюме. В даній статті увага акцентується на психоаналітичній інтерпретації авторських малюнків і архетипної символіки за методом цілісного аналізу комплексу тематических психомалюнків, який розроблений академиком НАПН Украины Т. С. Яценко.

Ключові слова: колективне несвідоме, психомалюнки, архетипи.

© 2013

Ю. О. Святенко (м. Київ)

АРХЕТИПНА СИМВОЛІКА У ПІЗНАННІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСТІВ СИБЛІНГІВ

Постановка проблеми. Потребує більш ґрунтовного висвітлення проблема, яка мало розкрита у науковій літературі, а саме: формування системи психологічних захистів у сиблінгів під впливом батьківського виховання,

можливості пізнання деструктивних наслідків захистів за участі архетипної символіки, в глибинній інтерпретації матеріалу. Особливий інтерес в даному аспекті представляють відмінності формування та вияву психологічних захистів сиблінгів з огляду на їх виховання в одній сім'ї. Ставиться проблема каталізуючої ролі архетипної символіки у виявленні захисних тенденцій психіки шляхом аналізу авторських психомалюнків.

Метою статті є: розкриття особливостей вияву психологічних захистів засобами психомалюнку, який дозволяє константувати каталізуючу силу архетипів в спонтанній візуалізованій саморефлексії суб'єкта (сиблінга); дослідження ролі архетипної символіки у презентації глибинного змісту психіки одного з сиблінгів, з яким відбувається психокорекційна робота, та її порівняння в контексті іншого у форматі виявлення провідних тенденцій їх психіки.

Виклад основного матеріалу. Розкриття заявленої теми потребує висвітлення основних понять: архетип, сиблінг, психологічні захисти. У сучасному тлумачному психологічному словнику вказується, що поняття архетип (від грецького – прототип) – позначає суть, форму і спосіб зв'язку наслідуваних несвідомих прототипів і структур психіки, що переходять з покоління в покоління. Наголошується, що саме архетипи забезпечують основу поведінки, структурування внутрішнього світу особистості, «внутрішню єдність та взаємозв'язок культури і взаєморозуміння» [3, с.27]. Досліджуючи колективне несвідоме, К. Юнг визначав архетипи як прості й фундаментальні образи, приховані в колективному несвідомому, що виникли в період зародження людства; несвідомі образи самих інстинктів або ж і самі інстинкти. Архетипи, на його думку, є вродженими психічними структурами, які містяться в глибинах колективного несвідомого і складають основу загальнолюдської, зрозумілої для всіх людей (без спеціального навчання) символіки. Дослідник вказує, що архетипи можна зрозуміти та пізнати за умови наповнення їх індивідуальним досвідом, змістом [7]. Указується, що архетипи є нейтральними відносно екзистенційних категорій буття (добро й зло, свобода, самотність, життя й смерть та ін.), їм властиві амбівалентність та іманентність. Зміст архетипів може бути розкритий за допомогою образів, які особливо чітко виявляються в сновидіннях, міфах, казках та малюнках.

У науковій психологічній літературі словосполучення «сиблінгова взаємодія» використовується для визначення взаємин між рідними братами й сестрами. Сиблінги, в перекладі з англ. «sibling» – брат чи сестра, діти одних батьків. Група сиблінгів складається з братів і сестер однієї нукліарної сім'ї. Положення, яке суб'єкт займає в послідовності сиблінгів, називають порядком народження або статусом сиблінга. Відповідно до системної сімейної теорії, усі члени сім'ї є взаємопов'язаними частинами єдиної структури, єднальними ланками якої є сиблінги. Психологічні аспекти сиблінгової взаємодії вивчали зарубіжні та вітчизняні дослідники: А. Адлер, М. І. Алексеева, Т. І. Думітрашку, Ф. Дементьєва, В. М. Дружинін, Н. Ю. Максимова, Р. Мей, Й. Рембовський, Л. М. Сазонова, Є. Стотленд, В. Томан, Г. Т. Хоментаскас, А. Фрейд, М. Кляйн, К. Хорні, Т. С. Яценко.

Перші дослідження сиблінгових відносин проводилися в межах психоаналітичної концепції. До уваги брався розмір сім'ї, кількість і стать сиблінгів, проміжки між народженням дітей. Одним із перших дослідників, хто звернув увагу на значущість для розвитку людини порядку народження, став Ф. Гальтон. Він з'ясував, що первістки нерідко стають видатними особистостями.

Аналіз літератури вказує на взаємозв'язок таких факторів у формуванні сиблінгових відносин: характеру стосунків між батьками, загального емоційного клімату у родині та якості відносин у сиблінговій парі. Вказується, що конфліктні відносини між сиблінгами прямо залежні від атмосфери конфліктності між батьками, а також схильності батьків до неврозів та депресій. Такі характеристики батьківського виховання, як гіперконтроль, нав'язливість, негативізм викликають конфліктні та ворогуючі відносини у сиблінговій парі [3]. Зарубіжні дослідники Стокер, Данн і Пломін дійшли протилежного висновку: сімейна структура та сімейна позиція не впливають на відносини сиблінгів. Томас і Чесс виявили, що саме темперамент дитини визначає рівень стресу при народженні брата чи сестри.

З. Фрейд важливою частиною сиблінгових відносин називав суперництво. Сучасні американські психологи виділяють п'ять основних типів взаємовідносин між сиблінгами: суперництво, близькість і відвертість, прихильність, спільні фантазії, довіра та компліментарні відносини. Сучасні російські дослідники вказують, що сиблінгові стосунки розвиваються за такими напрямками: домінування, антагонізм, прихильність, співпраця, суперництво. Основні орієнтації сиблінгів – на успішність, на девіантну поведінку, на освіту, на активну життєву позицію [3].

А. Адлер [1] увів термін «розвінчування» на означення появи сиблінга у сім'ї, коли старша дитина перестає бути центром уваги. Він вважав цю подію однією з найдраматичніших для старшої дитини. Старші діти частіше орієнтовані на успіх і популярність, молодші – на отримання освіти. Старші схильні пригноблювати молодших, проте спрямовані на спільну діяльність і спільне вирішення проблем. Молодші більшою мірою прив'язані до свого сиблінгу, мають емоційну залежність від характеру відносин у сиблінговій парі. Для старшого сиблінга домінування та директивна позиція відносно молодшого пов'язана з пошуком нових вражень і екстраверсією. Чим вище прийняття батьків старшої дитини, тим краще вона ставиться до молодшої, чим більше контролю та суворості – тим гірші відносини в парі сиблінгів. У молодшого такий взаємозв'язок прослідковується

менше [3]. Близнята поєднують у собі характеристики і старших, і молодших дітей. Якщо батьки підкреслюють, що один з близнюків народився раніше за іншого, один з них може взяти на себе роль старшого. Характерна риса близнюків – емоційна близькість, вони можуть діяти як один та мислити про себе як про одну людину, внаслідок чого постійно впливають один на одного, менше підпадаючи під вплив однолітків [2]. Загалом сиблінгові зв'язки послаблюються з віком, але стають міцніші в період життєвих криз.

Розглядаючи сім'ю як почуттєво-поведінковий комплекс, дослідники звертають увагу на те, що особистість дитини формується під дією її функціональної позиції у родині. Існує поняття функційного «старшого брата» – коли старша дитина не справляється з цією роллю, її бере на себе молодша. Схожі сиблінгові позиції призводять до схожих особистісних рис. Для старших властиве прагнення до лідерства, для молодших – до наслідування. М. Боуен зазначає, якщо подружжя – психологічно зрілі люди, то сиблінгова позиція не важлива для формування психіки дитини. Діти з багатодітних сімей емоційно більш стабільні, адже ще з раннього віку привчаються брати на себе певну роль у сімейній групі. При цьому дитина не вільна у виборі ролі, оскільки приходить у вже сформовану жорстку сімейну ієрархію.

М. Хейл звертає увагу, що важливу роль у сиблінгових стосунках грають батьківські вимоги і очікування. Наприклад, дослідники називають розповсюдженими очікування від молодшої дитини того, що вона компенсує собою «недоліки» старшої дитини, матиме зразково-показову поведінку (на відміну від старшої, яка не виправдала сподівань батьків). При цьому відмінності у батьківському ставленні більше впливають на самооцінку молодшого сиблінга. На думку В. Томан, сиблінгові відносини впливають на характер подружніх відносин сиблінгів у майбутньому та визначають ризик розлучення. Ті, в кого не було сиблінга протилежної статі, мають конфліктні стосунки з протилежною статтю; чим більше сиблінгів мав суб'єкт, тим більша вірогідність, що він не обмежиться одним шлюбом. Оскільки батьки ніколи не вдовольняють повністю потреби єдиної дитини, згодом вона підсвідомо шукатиме партнера, який би замінив йому матір і батька.

Психоаналітичні дослідження доводять, що символіка малюнка є мовою несвідомого (З. Фрейд, К. Юнг, О. Ранк та ін.). К. Юнг стверджував, що символ є вирішенням внутрішнього протиріччя психіки, він має здатність виразити і поєднати свідомий і несвідомий зміст. Виходячи з цього твердження, можна констатувати вагомість символу у пізнанні системи психологічних захистів, яка пов'язана як зі сферою свідомого, так і сферою несвідомого. Архетипна символіка дозволяє пізнавати сутність базових захистів, яка прихована за логікою несвідомого. Остання має індивідуально-неповторний характер і може бути пізнана в процесі глибинної психокорекції засобами психомалюнку. Згідно з позицією А. Менегетті, важливо враховувати функціональну природу зображеного символом об'єкту та причинно-наслідкову семантику символу задля створення інтенціонального цілісного образу. У конкретному виконанні архетип набуває індивідуального значення, що виражається в індивідуально-неповторних образах, що можна спостерігати на матеріалі комплексу тематичних психомалюнків. Малюнкові методики завдяки своїй образності сприяють актуалізації змісту несвідомого. На думку Т. С. Яценко, архетипна символіка сприяє насамперед об'єктивуванню табуованих потягів, бажань, пов'язаних з дитинством суб'єкта. Цілісність психіки та взаємозв'язку свідомої і несвідомої сфер забезпечується адаптацією архетипних символів до просоціального і в той же час неповторного досвіду особи. Тому за рахунок фіксацій минулого досвіду архетипна символіка у кожної особи має індивідуально-неповторне забарвлення. Мова йде про те, що архетипи «є неусвідомлюваними доти, доки не пізнані, вони наповнюються індивідуальним досвідом суб'єкта в процесі психокорекції» [9, с. 25].

У процесі глибинної психокорекції розкривається глибинно-психологічна сутність сиблінгових відносин. Метод психоаналізу тематичних психомалюнків, розроблений Т. С. Яценко, націлений на надання допомоги людині в розв'язанні внутрішньої суперечності, що зумовлює деструктивність поведінкових виявів. Зокрема, метод доводить провідну роль едіпальної залежності у формуванні деструкцій взаємовідносин сиблінгів. Саме цей базовий механізм впливає на формування системи психологічних захистів. Як відомо, психологічний захист – це «... система механізмів, що спрямовані на мінімізацію негативних переживань, пов'язаних з конфліктами, які ставлять під загрозу цілісність особистості» [8, с. 74]. В контексті психодинамічної теорії психологічний захист трактується як природне, проте деструкуюче утворення, адже захисти формуються латентно і лише на перший погляд захищають психіку суб'єкта від емоційних перевантажень, загалом же ведуть до викривлення соціально-перцептивної реальності, що заскоджає суб'єкту у його розвитку й адаптації.

Едіпальна залежність визначає формування індивідуально-неповторного базового захисту, що має вияв у логіці несвідомого та слугує маскуванню інфантильного інтересу. У сиблінга інтерес полягає у маскуванні почуття неповноцінності, сформованого в едіпальній ситуації на основі таких факторів: травми, пов'язаної з самим фактом появи молодшого брата чи сестри; похибками виховання, наприклад, в результаті несправедливого ставлення батьків до одного з сиблінгів, коли брат чи сестра «завжди правий»; конфліктних відносин між самими сиблінгами на основі конкуренції за увагу та прийняття батьків; на основі інформації про небажаність народження одного з сиблінгів, що доводиться батьками (прямо чи ненавмисне) до його відома. При цьому формування психіки сиблінга підпорядковане імперативній тенденції «до минулого», до інфантильних

цінностей «Я». У поведінці це виявляється у тому, що суб'єкт може мріяти про кар'єру, особистісне зростання і не помічати, що його енергетику поглинає «вимушене повторення» минулих драматичних переживань. Ситуативні захисти, орієнтовані на просоціальний характер актуальної ситуації, не втрачаючи з «поля зору» інфантильного інтересу (за яким стоїть базовий захист), сприяють реалізації просоціальної спрямованості поведінки в контексті «логіки свідомого». Захисна система спрямована у напрямку «до сили», а закон «вимушеного повторення» спричиняє тенденцію «до слабкості», яка маскується ілюзією сили. Символом мужньо перенесених страждань є образ Ісуса Христа як знак особистісної гідності, сили, героїзму, котрий допомагає людині знову і знову пережити події, пов'язані з емоційними втратами. У цьому контексті важливим твердженням, що впливає з розробленої Т. С. Яценко психодинамічної теорії, є те, що всі «незавершені справи дитинства» є водночас уже «завершеними» на латентному (глибинному) рівні, за участі механізмів інтроєкції та ідентифікації. Вимушеність вищевказаних процесів відображає не лише енергетичний імператив потреби єднання з первинними лібідними об'єктами, але і є відповіддю на проблему почуття провини, супутнім якому є тенденція до самопокарання [7].

Аналіз емпіричного матеріалу (малюнок студента А.), який входить в тематичний комплекс психомалюнків в межах групової психокорекції АСПП [8] доводить роль сиблінгової взаємодії у формуванні психологічних захистів суб'єкта. Ми бачимо два хрести. На той час протагоніст пояснив наявність двох христів так: Христос завжди один і тому додав ще й свій хрест, щоб йому не було самотньо. Більш детальний аналіз, до якого повернулися через деякий час, показав, що два хрести викликані смертю братів-близнюків. Даний малюнок ілюструє залежність від сиблінгових взаємин. На малюнку показано, що свій «хрест» у житті він несе за двох – зображено дві людини, розп'ятих на хресті. У даному конкретному випадку смерть близнюків зумовила факт народження протагоніста А. (компенсація втрати для матері). Протагоніст відчуває провину як перед померлими братами, так і перед матір'ю, яка, не здогадуючись, що чує А. обмовилась подрузі про те, що А. не було б на цьому світі, якби не смерть близнюків. Компенсацією провини перед матір'ю є його кредо у житті «нести хрест за двох», тому в А. розвинувся усталений максималізм, яким він неусвідомлено прагне заслужити любов, прихильність матері. Таким чином, архетип «хрест» наповнюється в цьому випадку індивідуально неповторним змістом, проте прихованим для А., який він усвідомлює у процесі психоаналітичної роботи.

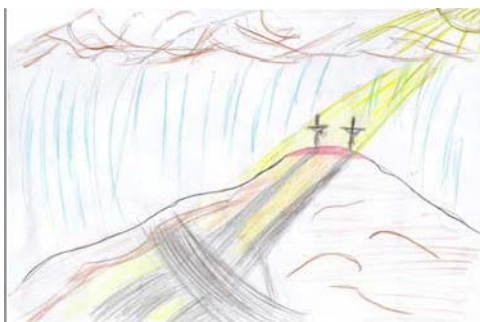

Рис. 1. Людина, яка психологічно не існує

П.: Чому на малюнку представлено два розп'яття (рис. 1)?

А.: Тому, що не було людини, яка була б завжди поруч з Ісусом Христом і пішла б за ним до кінця. Такої людини психологічно не існує.

П.: Тоді тим людям, що знаходяться поруч із вами, ви вірите і не вірите водночас, не вірити у те, що вони залишаться із вами назавжди у всіх негодах? Адже батьки до вас теж колись ідеально ставилися (на близькій дистанції), а потім вийшла «зрада». Та людина, яка буде поруч із вами, має бути готовою пережити усі ваші страждання разом із вами.

А.: Можливо, й так. У мене взагалі мало близьких людей, але якщо вони є, то я їм сповна довіряю.

П.: Але ваші страждання такі великі, хто ж зможе пережити їх разом з вами (варто лише поглянути на рис.1)? Посміхніться цьому, адже усі ці страждання – з вашого минулого. Треба поставити крапку й не занурювати у це іншу людину, а тим паче, не очікувати спільної «ходи» цими тернями.

А.: Я вже знаю, що обираю собі в близьке оточення людей, які теж щось пережили.

П.: У такий спосіб ви шукаєте «рідну душу», заради надії на те, що вас будуть любити й розуміти. Особистісна проблема виливається в тенденцію до руйнування лібідних, любовних відносин.

Аналізуючи малюнки, ми переконуємось у складності процесу передачі неусвідомлюваного змісту та семантичних взаємозв'язків між окремими символічними елементами. Аналіз емпіричного матеріалу доводить, що психіка «знає і не знає водночас» складний психологічний зміст, який передають архетипи. Це є найпотаємніше явище, на яке спирається діагностико-корекційний процес. Архетипний символ несе зміст, до якого не причетна свідомість суб'єкта, але водночас цей зміст залежить від активності останнього та втілюється в

індивідуальний досвід й цілісність захисної системи. Важливого значення набуває здатність розуміти символічний характер несвідомого та вміти дешифрувати його, виявляючи взаємозв'язки між елементами виокремлених образів.

Висновки. Архетипна символіка у пізнанні психологічних захистів сиблінгів сприяє виявленню глибинних детермінант особистісної проблеми. Завдяки архетипу об'єктивується зміст, пов'язаний з інфантильними програмами сиблінгових відносин. Психокорекційний діалог дозволяє враховувати бачення образу самим пратогоністом та використовувати широкий діапазон інтерпретації символів, беручи до уваги логічні взаємозв'язки між окремими образами та його елементами.

Література

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
2. Андреева Т. В. Семейная психология: учебное пособие. – СПб. : Речь, 2004. – 244 с.
3. Козлова И. Е. Особенности сиблинговых отношений в двухдетных семьях / И. Е. Козлова. – 2010. – N 4 (12).
4. Максименко О. Г. Внутрішня деривація та діагностика / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012, – №36 (60). – 406 с.
5. Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы / А. Фрейд. – М. : Педагогика-Пресс, 1993. – 140 с.
6. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2005. – 640 с.
7. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – №33 (57). – 253 с.
8. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Третья Авт. Школа академика АПН Украины Т. С. Яценко / Сост. : А. В. Глузман, С. Ш. Раджабова, И. В. Евтушенко / Под редакцией Т. С. Яценко. – Ялта : РИО КГУ, 2010. – 475 с.
9. Яценко Т. С. Малюнок у психокорекційній роботі психолога-практика (на матеріалі психоаналізу комплексу тематичних малюнків) / Т. Яценко, М. Чобітько, Т. Доцевич. – Черкаси : «Брама», видавець Вовчок О. Ю. – 2003. – 216 с.

Резюме. Стаття присвячена проблемі пізнання психологічних захистів сиблінгів за допомогою архетипної символіки. Досліджуються захисні тенденції, що властиві сиблінгам і формуються як під впливом батьківської взаємодії, так і в результаті дії глибинних механізмів, зокрема, едіпальної залежності. Окреслюється роль архетипу у пізнанні несвідомого змісту психіки.

Ключові слова: архетип, сиблінг, сиблінгові взаємини, батьківське виховання, едіпальна залежність, система психологічних захистів.

Резюме. Статья посвящена проблеме познания психологических защит сиблингов с помощью архетипной символики. Исследуются защитные тенденции, присущие сиблингам и формируются как под влиянием родительской взаимодействия, так и в результате глубинных механизмов, в частности, под влиянием эдипальной зависимости. Определяется роль архетипа в познании бессознательного содержания психики.

Ключевые слова: архетип, сиблинг, сиблинговые взаимоотношения, родительское воспитание, эдипальная зависимость, система психологических защит, базовые и ситуативные защиты.

© 2013

Л. Г. Туз, І. В. Сірик (м. Черкаси)

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У ГЕРМЕНЕВТИЦІ ТА ПСИХОАНАЛІЗІ

Ефективність психологічної допомоги суб'єкту залежить від уміння віднайти індивідуальний підхід до нього, що включає інтерпретацію поведінкового матеріалу. У психології інтерпретацію загалом описують у: термінах герменевтики як тлумачення текстів або переживань; психоаналізу – виявлення за явними значеннями поведінки семантики латентного змісту.

Мета статті: на основі порівняльного аналізу інтерпретації як категорії і процедури виявити її специфіку у площині герменевтики та психоаналізу.

Виклад основного матеріалу. Поняття “інтерпретація” означає розкриття змісту, пояснення, витлумачення; переклад на більш зрозумілу мову. Психоаналітична інтерпретація визначається як: переведення в усвідомлений стан несвідомого змісту джерела, історії, способу або причини психічної події (Р. Грінсон); повідомлення аналітика, спрямоване на надання психологічної продукції суб'єкта значення, що розширює або поглиблює те значення, яке надає їй сам суб'єкт (Ч. Райкрофт); вербальна інтервенція аналітика, спрямована на